

16.

Przyrodnicze i kulturowe dziedzictwo Polski

DZIEDZICTWO PRZYRODNICZE

obiekty stworzone przez siły natury

PRZYRODA OŻYWIONA

np. rośliny, zwierzęta, grzyby
oraz inne organizmy

Żubry w Puszczy Białowieskiej – **przyroda ożywiona**

PRZYRODA NIEOŻYWIONA

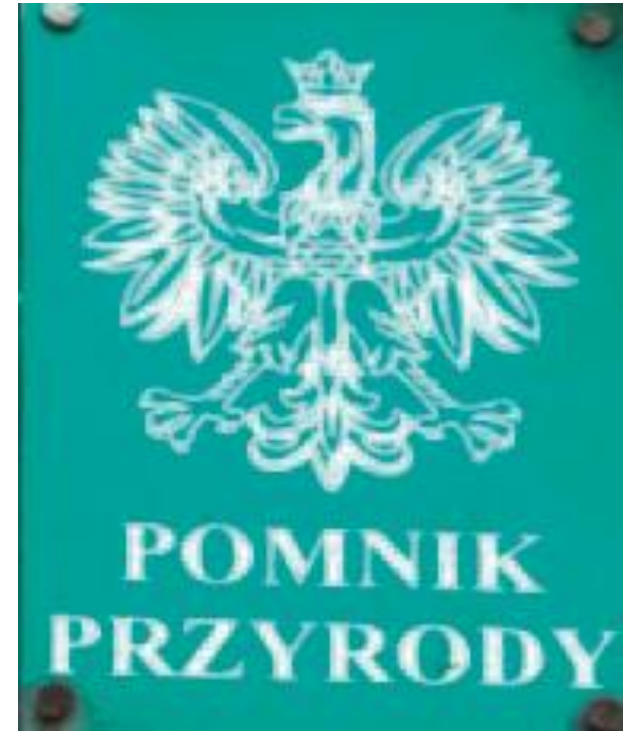
np. skały, formy terenu,
wody powierzchniowe i in.

Formy skalne w Karkonoszach – **przyroda nieożywiona**

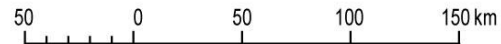
Przyrodnicze dziedzictwo Polski podlega następującym formom ochrony:

- park narodowy;
- park krajobrazowy;
- rezerwat przyrody;
- ochrona gatunkowa;
- pomnik przyrody;
- obszar chronionego krajobrazu;
- obszar Natura 2000.

*Tabliczka, jaką są w Polsce
oznaczane **pomniki przyrody***

Morze Bałtyckie

A oto kilka przykładów polskiego dziedzictwa przyrodniczego

*Dzika przyroda w **Drawieńskim Parku Narodowym** na Pomorzu Zachodnim*

*Polodowcowy **głaz narzutowy** na Pojezierzu Pomorskim
– pomnik przyrody nieożywionej*

*Nadmorski **klif** w Gdyni o wysokości 40 m*

Dąb „Bartek” koło Kielc na Wyżynie Małopolskiej – jedno z najstarszych drzew w Polsce, liczące około 700 lat

Śnieżka (1602 m n.p.m.) – leżący w Karkonoszach najwyższy szczyt Sudetów

Góry Stołowe w Sudetach są zbudowane z regularnych bloków skalnych o powierzchniach płaskich jak stół – stąd ich nazwa

Przykłady ochrony gatunkowej roślin, zwierząt i grzybów

Sosna limba – górska roślina chroniona

Ropucha paskówka – chroniony płaz

Szmaciak gałęzisty – grzyb
chroniony do 2014 r.

***Babia Góra (1725 m n.p.m.) – najwyższy szczyt Beskidu Żywieckiego
i polskiej części Karpat poza Tatrami***

Trzy Korony (982 m n.p.m.) w Pieninach – przez góry płynie rzeka Dunajec, na której flisacy organizują spływy dla turystów

Bieszczady – najwyższe partie gór pokrywają trawiaste łąki zwane połoninami

DZIEDZICTWO KULTUROWE

obiekty/utwory stworzone przez człowieka

BUDOWLE

np. zamki, pałace, kościoły,
klasztory, domy mieszkalne,
ratusze, mosty, wieże, groby,
pomniki, mury obronne.

PRZEDMIOTY CODZIENNEGO UŻYTKU

np. stroje, naczynia, monety,
narzędzia, broń, maszyny,
pojazdy.

DZIEŁA SZTUKI MATERIALNEJ

np. obrazy, rzeźby, wytwory
rzemiosła, medale i inna
biżuteria.

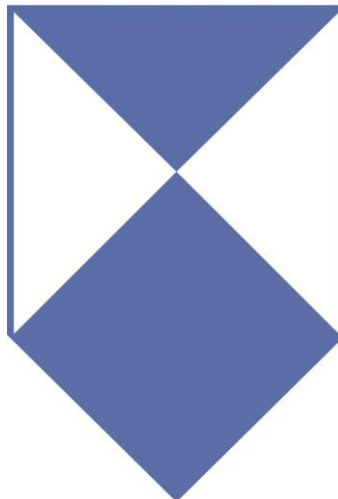
DZIEŁA SZTUKI NIEMATERIALNEJ

np. utwory muzyczne, literackie,
teatralne, filmowe, taneczne.

Kulturowe dziedzictwo Polski
jest prawnie **chronione**, np. dawne
budowle uznawane są za **zabytki**.
Dodatkowo najcenniejsze z nich
mogą zostać uznane za **Pomniki**
Historii. Natomiast materialne
dzieła sztuki oraz dawne przedmioty
codziennego użytku są gromadzone
i chronione w **muzeach**.
Z kolei niematerialne
dzieła sztuki są
chronione
prawami
autorskimi.

*Tabliczka,
jaką są
w Polsce
oznaczane
zabytki*

ZABYTEK
CHRONIONY PRAWEM

*Kościół Mariacki w Krakowie –
zabytkowa budowla*

Mapa miejsc z ważniejszymi obiektami polskiego dziedzictwa kulturowego

A oto kilka przykładów **polskiego dziedzictwa kulturowego**

Gotycki zamek krzyżacki w Malborku – jeden z największych zamków na świecie

Staromiejskie nabrzeże w Gdańsku – w tle żuraw, czyli dawny dźwig portowy

*Drewniane **tęźnie** w **Ciechocinku** na Kujawach – spływają po nich wody solankowe, które mieszają się z powietrzem i oddychanie nim ma właściwości lecznicze*

Dawna chata w Muzeum Wsi Mazowieckiej w Sierpcu

Polskie stroje ludowe

Strój wielkopolski

Strój śląski

Strój mazowiecki

Rekonstrukcja prastłowiańskiej osady w Biskupinie (Wielkopolska)

*Współczesna **Bazylika w Licheniu** z wieżą mierzącą ponad 140 m*

*Zabytkowe kamieniczki na **Rynku** w Sandomierzu*

Zamek Książ koło Wałbrzycha – jego podziemia kryją wiele tajemnic

*Wnętrze kaplicy św. Kingi w zabytkowej **kopalni soli w Wieliczce***

*Drewniana **cerkiew** prawosławna w Chotyńcu na **Podkarpaciu***

17 najcenniejszych obiektów polskiego dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego umieszczono na Liście Światowego Dziedzictwa UNESCO.

Symbol, jakim oznacza się
obiekty wpisane na Listę
UNESCO

Miejsce	Rok wpisania na Listę	Obiekt podlegający ochronie
Kraków	1978	zabudowa Starego Miasta, Wzgórze Wawelskie oraz zabudowa Kazimierza i Stradomia
Wieliczka i Bochnia	1979 i 2013	Królewskie Kopalnie Soli
Białowieża	1979	Puszcza Białowieża, najbardziej pierwotny las w Europie, część Białowieżskiego Parku Narodowego (najstarszego w Polsce); obszar chroniony wspólnie z Białorusią
Oświęcim	1979	Były Nazistowski Niemiecki Obóz Koncentracyjny i Zagłady Auschwitz-Birkenau
Malbork	1997	zamek wielkich mistrzów krzyżackich z XIV–XV w., największa ceglana twierdza w Europie
Warszawa	1980	Stare Miasto
Toruń	1997	zabudowa Starego i Nowego Miasta
Zamość	1997	Stare Miasto – przykład renesansowej zabudowy miejskiej
Kalwaria Zebrzydowska	1999	kościół i klasztor oo. Bernardynów oraz kalwaria (założona w 1606 r.) z 24 kościołami i kapliczkami Męki Pańskiej i Matki Boskiej
Jawor i Świdnica	2001	kościół Pokoju z bogatym barokowym wyposażeniem z XVII wieku
Południowa Małopolska i Podkarpacie	2003	drewniane kościoły z XV–XVI wieku (Binarowa, Dębno, Lipnica Murowana, Sękowa, Blizne, Haczów)
Łęknica	2004	Park Mużakowski nad Nysą Łużycką z XIX w. (wspólnie z Niemcami)
Wrocław	2006	Hala Stulecia (Hala Ludowa), żelbetonowa hala imprez masowych z 1913 r.
Region Karpacki	2013	drewniane cerkwie w Polsce (Brunary, Chotyniec, Kwiatów, Owczary, Powroźnik, Radróż, Smolnik, Turzańsk) i na Ukrainie
Tarnowskie Góry	2017	kopalnia rud ołowiu, srebra i cynku wraz z systemem gospodarowania wodami podziemnymi
Krzemionki	2019	Pradziejowe kopalnie krzemienia
Region Karpacki	2021	Pradawne i pierwotne lasy bukowe Karpat i innych regionów Europy

NOTATKA DO TEMATU

1. Na dziedzictwo przyrodnicze Polski składają się najcenniejsze obiekty przyrody ożywionej (rośliny, zwierzęta, grzyby) i przyrody nieożywionej (skałki, formy terenu, wody, wodospady, jaskinie).
2. Polskie dziedzictwo przyrodnicze jest prawnie chronione poprzez takie formy ochrony jak park narodowy, park krajobrazowy, rezerwat przyrody, ochrona gatunkowa, pomnik przyrody.
3. Najbardziej znane są Parki Narodowe: Białowieski, Tatrzański, Pieniński, Słowiński.
4. Dziedzictwo kulturowe Polski obejmuje m.in. zabytkowe budowle, dzieła sztuki i dawne przedmioty codziennego użytku zgromadzone w muzeach oraz utwory literackie, muzyczne, teatralne, filmowe i in.
5. Najbardziej znane obiekty polskiego dziedzictwa kulturowego to m.in. zamek w Malborku, kopalnie soli w Wieliczce i Bochni czy zabudowa Starego Miasta w Krakowie, Warszawie, Toruniu, Zamościu.
6. Najcenniejsze obiekty kulturowe i przyrodnicze zostały wpisane na Listę Światowego Dziedzictwa UNESCO.